

**PUBLICATIES DIE EEN VRUCHT ZIJN VAN DEZE  
LEERSTOEL**  
**en**  
**OVERZICHT VAN EERDER CURSUSAANBOD EN LESSTOF**  
Van leerstoel theologie van de charismatische vernieuwing

**INHOUD**

1. Christelijke mystiek en Charismatische Theologie - dr. P. Lens.
2. Studiemateriaal 'Hoe word je christen?'
3. Boek van prof. C. van der Kooi
4. Verslag en literatuurverwijzing colleges prof. N. Baumert
5. Verslag colleges mgr. dr. Peter Hocken
6. Verslag colleges prof. dr. Jan Van der Veken

**Archief** onderwijsaanbod 1992-heden

## **1. Christelijke mystiek en Charismatische Theologie digitaal**

**In 2008 heeft dr. Patrick Lens voor onze leerstoel aan de VU de cursus gegeven *Christelijke mystiek en Charismatische Theologie*. Zijn tekst is nu gepubliceerd op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) onder de nummers 0267 (overzicht), 0266, 0265, 0264 en 0263.**

In deze cursus ging hij op zoek naar een charismatische interpretatie van de christelijke mystiek. Vragen die hierbij aan bod kwamen waren:

- Kunnen we ons nog een beeld vormen hoe de charismata gefunctioneerd hebben?
- Biedt de huidige beleving van de charismata voldoende grond om te begrijpen wat de Bijbel bedoelt?
- Kunnen we in de rijke geschiedenis van de christelijk mystiek elementen vinden die ons hierbij kunnen helpen?
- Zijn bepaalde aspecten van de mystieke beleving “charismatisch” te noemen?
- Hoe staat het met de verhouding tussen “charismatische ervaring” en “mystiek”?

### **Mystieke “schaal van Richter”**

Patrick Lens definieerde de begrippen, spiritualiteit, christelijke spiritualiteit, christelijk mensbeeld, mystiek, contemplatie en charismatische theologie. Hij gaf een uitvoerig overzicht van de geschiedenis van de christelijke mystiek en komt tot enkele conclusies. Hij schrijft: 'Behoren de charismata tot de mystieke orde? Vanuit de klassieke katholieke traditie zou men eerder geneigd zijn te beklemtonen dat natuur en genade elkaar veronderstellen en samengaan, en dat je beiden nooit helemaal van elkaar mag scheiden. We zouden een soort mystieke “schaal van Richter” kunnen ontwerpen: de charismata staan ergens in het midden; zij zijn gaven van God, maar schakelen het menselijke niet uit. Soms geeft dit moeilijkheden. Onderscheiden is dan niet altijd even evident. Maar communiceert God niet via het menselijke?

### **Charismata demythologiseren**

Wij pleiten hier om de charismata en hun werking in zekere zin een beetje te demythologiseren. Een charisma is geen meteorietinslag. God begenadigt de menselijke natuur en nodigt uit tot verdere groei. In die zin zijn charismata niet noodzakelijk uitdrukkingen van een heilig menselijk leven. Ze nodigen er wel toe uit en bepalen mee de kwaliteit van hun functioneren, zonder dat ze hiermee hun vruchtbaarheid verliezen.

### **Het handelen van God**

Maar bij een mystieke ervaring schuift het “epicentrum” meer op naar het handelen van God en naar de “ontbloting” van de menselijke geest. Mystieke begenadiging begint vanuit een diepe crisis waarbij alles in vraag gesteld wordt, maar waarbij de gelovige mens loskomt van zijn eigen fundamenten en nu alles in de weegschaal legt voor God. Mystiek heeft te maken met overgave - voorbij lichaam en zinnen - aan het handelen van God. Maar dit kan alleen maar als de mens zichzelf leert verliezen en leert loskomen van de zonde in zijn leven.'

**De op 30 januari 2009 op internet gepubliceerde tekst van Lens biedt een schat aan informatie. Misschien wordt deze tekst later nog verder bijgeschaafd en aangevuld door hem. Het complete overzicht van de inhoud staat op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) onder nummer 0267.**

## 2. STUDIEMATERIAAL 'HOE WORD JE CHRISTEN?'

**Het symposium Hoe word je christen?, dat mede door de Leerstoel Theologie van de Charismatische Vernieuwing werd georganiseerd, heeft veel studiemateriaal opgeleverd.**

*On becoming a Christian*, daarover hebben de Pauselijke Raad voor de Eenheid van de Christenen en vertegenwoordigers van de 'klassieke Pinksterkerken' van 1998 tot 2006 een dialoog gevoerd. Het langverwachte eindrapport over deze dialoog werd vrijdag 30 november 2007 vrijgegeven voor publicatie en staat op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) als nr. 0203.

Een gedrukte versie van dit rapport van 100 pagina's is verkrijgbaar in Helmond ([info@kcv-net.nl](mailto:info@kcv-net.nl) of tel. 0492-554644) voor 10 euro incl. portokosten.

In dit dialoograpport wordt uitvoerig gesproken over de **doop in de Geest**, een centraal thema binnen de theologie van de charismatische vernieuwing. Tijdens de dialoog was gebleken dat rooms-katholieken hierover onderling verschillende visies hebben ('McDonnell versus Baumert\*'), en dat ook de pinkstergelovigen onderling verschillende visies hebben. Robeck zei hierover: 'this debate, internal to Roman Catholic circles is a rich one. The internal Pentecostal discussion is equally rich.'

Prof. dr. C. van der Kooi schreef over de verschillende interpretaties van de doop in de Geest in zijn boek *Tegenwoordigheid van Geest* (Hoofdstuk 3. Charisma en doop met de Geest).

### ACHTERGROND

Prof. dr. Mel Robeck, covoorzitter van deze internationale dialoog, gaf 30 november 2007 in Amsterdam een uiteenzetting over de achtergrond en uitkomsten van deze dialoog (Engelse tekst 0205uk op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl))

Dat de dialoog in de afgelopen fase ging over christen worden, was volgens Robeck een logisch gevolg van de vorige dialoogronde. Die ging over *evangelisatie, gezamenlijk getuigenis en proselitisme* (christenen uit een andere kerk weghalen). (Zie 0002, 0003 en 0004 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)). De vraag die toen rees was: wanneer kun je iemand beschouwen als een christen? Pinkstergelovigen betoogden dat het uitgieten van water over ongelovige baby's nog niet betekent dat die baby's christen zijn. Hoe iemand dan wel christen wordt, daarover ging het dus in de nu afgesloten dialoogfase.

### KERKVADERS

Katholieken en pinkstergelovigen erkennen dat *christen worden* te maken heeft met bekering, geloof, doop, discipelschap (leerling zijn) en christelijk leven. Uitvoerig werd ook gesproken over de rol van de doop in de Geest, een belangrijk begrip in de Pinksterbeweging, en de religieuze ervaring. Bij al deze onderwerpen werd vooral gekeken naar de Bijbel en naar de geschriften van de kerkvaders, teksten uit de eerste eeuwen na het Nieuwe Testament.

### REACTIES

Op de uiteenzetting van prof. Mel Robeck, een internationaal bekende pinkstertheoloog, werd gereageerd door prof. dr. P. Lens o.p. uit België, die systematische theologie doceert aan katholieke ambtsopleidingen en binnenkort een cursus geeft aan de VU voor de Leerstoel theologie van de Charismatische Vernieuwing. Hij sprak over het opnieuw ontdekken van de “charismatische oergrond” van de christelijke kerken (0206 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)).

Ook dr. B. Plaisier, de secretaris van de Protestantse Kerk in Nederland en drs. H. Zegwaart, die namens de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten in Nederland (VPE) heeft deelgenomen aan de dialoog met de Pauselijke Raad voor de Eenheid gaven een reactie (0207 en 0208 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)).

### FASCINEREND MATERIAAL

Volgens Robeck heeft deze dialoog een stevig fundament gelegd waarop een volgende generatie mensen in de oecumene zal kunnen bouwen. Hij benadrukte dat de twee laatste dialoograpporten (over evangelisatie en over christen worden) het beste samen bestudeerd kunnen worden.

Dr. B. Plaisier, algemeen secretaris van de Protestantse Kerk in Nederland, zei in een reactie: 'We hebben met elkaar fascinerende en belangrijke materie in handen. Met de resultaten van deze dialoog, kunnen we ook in Nederland verdergaan.'

Een Nederlands artikel van Kees Slijkerman over *On becoming a Christian*, verscheen in het digitaal oecumenisch theologisch tijdschrift *Perspectief* (DOTT) van de Katholieke Vereniging voor Oecumene ([www.oecumene.nl](http://www.oecumene.nl)) en staat ook op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) onder 0242.

\*Meer over Baumert: 0149 en 0274, 0278 en 0290uk op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

Meer van Norbert Baumert SJ <http://www.sankt-georgen.de/leseraum/index.html#baumert>

Meer over het symposium: 0209 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

## 3. BOEK PROF. VAN DER KOOI

Een belangrijke duurzame vrucht van deze leerstoel is het boek van C. van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest. Verkenningen op het gebied van de leer van de heilige Geest*. De inhoudsopgave en inleiding van dit boek, plus recensies en overige informatie: nr. 0166 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

## 4. VERSLAG COLLEGES PROF. BAUMERT 2009

Engelstalig verslag 0290uk op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

De college teksten zelf zijn door prof. Baumert bewerkt tot een brochure. De Duitse originele tekst daarvan staat als 0299de op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl). Een Nederlandse en een Engelse vertaling zijn in voorbereiding.

## 5. VERSLAG COLLEGES MGR. DR. PETER HOCKEN

Van de colleges die Peter Hocken gaf in 2002 is in 2009 een boek verschenen.

Zie 0292uk op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

## 6. VERSLAG COLLEGES PROF. JAN VAN DER VEKEN

In de seizoenen 2000-2002 werd het onderwijs verzorgd door prof. dr. Jan Van der Veken uit Leuven. Drie collegeverslagen staan op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl): de documenten 0061, 0062 en 0063.

De boeken van Kardinaal Suenens over de charismatische vernieuwing, die Van der Veken besprak in zijn colleges, staan compleet op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl). Zie daarvan het overzicht op 0238 (Nederlands) en 0238uk (Engels).

#####

## ARCHIEF

**Aanbod leerstoel theologie van de charismatische vernieuwing 1992-heden, VU Amsterdam**

- Promotie 11 december 2013

**Op woensdag 11 december 2013 zal de heer J. Bosco Bangura uit Sierra Leone promoveren aan de VU in Amsterdam, De Boelelaan 1105. Iedereen is daarbij welkom. Het begint om 11.45 uur in de aula. Toegang is gratis.**

De titel van zijn proefschrift is: 'The Charismatic Movement in Sierra Leone (1980 – 2010): A Missio-historical Analysis in View of African Culture, Prosperity Gospel and Power Theology'. Vanwege het onderwerp heeft hij prof. dr. Benno van den Toren als bijzonder hoogleraar in de theologie van de charismatische vernieuwing gevraagd om hem bij zijn promotieonderzoek te begeleiden. Van den Toren is zeer goed op de hoogte van de verschillende stromingen in het christendom in Afrika. Tot in 2012 doceerde hij jaarlijks aan een opleidingsinstituut in de Centraal Afrikaanse Republiek waar theologiestudenten uit een groot aantal Afrikaanse landen studeren en waar nu een burgeroorlog woedt. Begeleiding van een promovendus vraagt veel tijd en gebeurde in dit geval veelal via Skype. Het resultaat is een proefschrift dat het theologisch onderzoek verder helpt. Prosperity Gospel (welvaarts-evangelie) is verbonden met snel groeiende kerken, maar geen onomstreden fenomeen. Het is dus een belangrijk onderzoeksveld.

-----

-----

### *In 2013 opnieuw aangeboden Cursus Global and Local theologies of Charismatic Renewal*

In het masterprogramma bieden de VU-hoogleraren Van den Toren en Brinkman in periode 5 (week 14-19; 4, **11, 18, 25 april, 2 en x mei 2013**) de zespuntsmodule 'Global and Local Theologies of Charismatic renewal' aan.

De module valt voor Research Master-studenten onder de label 'Advanced Studies in a Chosen Specialization'. Studenten van de 1 jarige masteropleiding theologie moeten hun voornemen vooraf aan de examencommissie voorleggen. PKN predikantenstudenten kunnen het college volgen als verdiepingmodule. Het college staat nadrukkelijk ook open voor studenten van andere universiteiten en voor toehoorders. Het wordt gegeven op **donderdagmiddagen van 13.00 tot 15.00 uur**. De plaats zal later bekend worden gemaakt. Voor het zesde en laatste college, nu gepland op 9 mei (hemelvaartsdag), zal in overleg met de studenten een alternatief worden gezocht.

Prof. Benno van den Toren is bijzonder hoogleraar voor de 'Theologie van de charismatische vernieuwing'. Prof. Martien Brinkman is hoogleraar oecumenische/interculturele theologie. Zij bieden deze module gezamenlijk aan omdat ze in dit college willen laten zien hoe snel de wereldchristenheid verandert door het vernieuwende werk van de Heilige Geest in zeer uiteenlopende contexten. Context en vernieuwing zullen dan ook de sleutelwoorden in dit college vormen.

Verwacht wordt dat de studenten aan het eind van de cursus de studenten

- a. een helder beeld hebben van de uiteenlopende culturele expressies van charismatische vernieuwing

- b. begrip hebben gekregen voor de interactie tussen sociaal-culturele en theologische factoren in de ontwikkeling van contextuele theologieën en die kunnen duiden binnen het grote geheel van wereldwijde charismatische en pentecostale ontwikkelingen.
- c. bovenstaande ontwikkelingen kunnen relateren aan wat zij zelf aan charismatische vernieuwing ervaren

De toetsing zal plaats vinden d.m.v. de beoordeling van een paper van 5.000 – 7.000 woorden

### Data en opzet van deze colleges in 2013:

4 april: Wat is contextualisatie?

11 april: De Geest en sociale transformatie in Zuid-Amerika

18 april: De Geest en het verlangen naar welvaart in Afrika

25 april: De Geest en religieuze verscheidenheid in Azië

2 mei: De Geest en de macht van de geesten in Afrika

? mei (datum in overleg): Geest en context op het noordelijk en zuidelijk halfrond

### Literatuur

Tijdens het eerste college zal een uitgebreide literatuurlijst worden verspreid. Per college is in elk geval aan de volgende literatuur te denken (aanvullingen of veranderingen zijn nog mogelijk):

Week 1: **Bevans**, Stephen B., *Models of Contextual Theology*, Revised and Expanded Edition.

Maryknoll: Orbis Books, 2002 en **Lord**, Andrew M., 'Mission Eschatology: A Framework for Mission in the Spirit' *Journal of Pentecostal Theology* 11(1997) 111-123.

Week 2: **Martin**, David, *Tongues of Fire: The Explosion of Protestantism in Latin America*, Oxford: Blackwell, 1990 en **Gaxiola**, Manuel, 'Latin American Pentecostalism: A Mosaic within a Mosaic', *Pneuma* 13/2 (1991) 107-129.

Week 3: **Coleman**, Simon, *The globalisation of Charismatic Christianity: Spreading the Gospel of Prosperity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000. **Togarasei**, Lovemore, 'The Pentecostal Gospel of Prosperity in African Contexts of Poverty: An Appraisal', *Exchange* 40 (2011) 336-350.

Week 4: **Yong**, Amos, *Beyond the Impasse: Toward a Pneumatological Theology of Religions*, Grand Rapids: Baker Academic, 2003 en **Frykenberg**, Robert and Judith **Brown** (eds.), *Christians: Cultural Interactions and India's Religious Traditions*, Grand Rapids: Eerdmans, 2002.

Week 5: **Kalu**, O., *African Pentecostalism: An Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2008 en **Oborji**, F.A., 'Healing in the African Independent Churches: An Encounter between Traditional religiosity and Christianity?', *Studies in Interreligious Dialogue* 15/2 (2005) 182-210.

Week 6: **Anderson**, Allan, *An introduction to Pentecostalism: global charismatic Christianity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004 en **Kärkkäinen**, Veli-Matti, 'Missiology: Pentecostal and Charismatic' in: Stanley M. Burgess (ed.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Grand Rapids: Zondervan, 2002, 877-885.

### Boekpresentatie met reacties

#### Christelijke geloofsverantwoording als interculturele dialoog

Op donderdagmiddag **17 januari 2013**, 14:30 - 16:15 uur, is er op de VU de presentatie van het nieuwste boek van prof. dr. Benno van den Toren, *Christian Apologetics as Cross-Cultural Dialogue*. Daarop volgt een boeiend gesprek, want Marcel Sarot en Arjan Markus zullen een kritische reactie geven en Martien Brinkman is de voorzitter. Voorafgaand aan de presentatie is er koffie, na afloop een receptie.

In de eerste Petrusbrief (3:15) worden gelovigen uitgedaagd verantwoording af te leggen van de hoop die in hen is. Voor christenen in het Westen heeft dat sinds de Verlichting betekend dat ze op allerlei manieren hebben proberen te laten zien dat het christelijk geloof verantwoord kan worden tegenover de moderne rede. In de laatste decennia zijn we ons steeds meer bewust

geworden van de diepgaande invloed van de cultuur op het menselijk denken.

In zijn recente boek *Christian Apologetics as Cross-Cultural Dialogue* (T. & T. Clark, 2011) onderzoekt Benno van den Toren hoe deze diepgaande invloed van de cultuur serieus genomen kan worden zonder in cultureel

relativisme te vervallen. Hoe ziet christelijke geloofsverantwoording eruit als we niet kunnen veronderstellen dat mensen denken in termen van een westerse rationaliteit? En helpt het als we ons realiseren dat de moderne rede geen universeel verschijnsel is maar zelf een cultureel product?

Na een inleiding van Benno van den Toren (docent van de theologische faculteit van de Oxford University, academic dean van Wycliffe Hall in Oxford en bijzonder hoogleraar in de theologie van de charismatische vernieuwing aan de VU) zal Prof. Dr. Marcel Sarot reageren

vanuit zijn positie als hoogleraar fundamentele theologie, Katholieke Universiteit Tilburg. Dr. Arjan Markus, godsdienstfilosoof en missionair predikant in Utrecht zal ook zijn praktijkervaring mee laten klinken in een tweede reactie.

Deze presentatie en het daarop volgende gesprek zijn vooral interessant voor iedereen die geïnteresseerd is in de vraag hoe de waarheid en relevantie van het christelijk geloof verantwoord kan worden in een multiculturele wereld met een veelheid aan gesprekspartners.

Deze middag was een onderdeel van Graduation Week.

## Colleges in april-mei 2012

### *Global and Local theologies of Charismatic Renewal*

In het masterprogramma bieden de hoogleraren Van den Toren en Brinkman in periode 5 (week 14-19) de zespuntsmodule 'Global and Local Theologies of Charismatic renewal' aan. Deze module valt voor VU-studenten onder de label 'Advanced Studies in a Chosen Specialization'. Deze colleges staan ook open voor studenten van andere universiteiten en voor toehoorders.

**Data:** Ze worden gegeven op de donderdagmiddagen 5, 12, 19 en 26 april, en 3 en 10 mei.

**Tijd:** van 13.00 tot 15.00 uur.

**Plaats:** Amsterdam. De locatie zal later bekend worden gemaakt.

**Taal:** Deze module kan ook in het Engels gegeven worden.

**Prof. Benno van den Toren** is bijzonder hoogleraar voor de 'Theologie van de charismatische vernieuwing'. **Prof. Martien Brinkman** is hoogleraar oecumenische/interculturele theologie.

#### **Waarom?**

Zij bieden deze module gezamenlijk aan omdat ze in dit college willen laten zien hoe snel de wereldchristenheid verandert door het vernieuwende werk van de Heilige Geest in zeer uiteenlopende contexten. Context en vernieuwing zullen dan ook de sleutelwoorden in dit college vormen.

Verwacht wordt dat de studenten aan het eind van de cursus

- d. een helder beeld hebben van de uiteenlopende culturele expressies van charismatische vernieuwing
- e. begrip hebben gekregen voor de interactie tussen sociaal-culturele en theologische factoren in de ontwikkeling van contextuele theologieën en die kunnen duiden binnen het grote geheel van wereldwijde charismatische en pentecostale ontwikkelingen.
- f. bovenstaande ontwikkelingen kunnen relateren aan wat zij zelf aan charismatische vernieuwing ervaren.

De toetsing zal plaats vinden d.m.v. de beoordeling van een paper van 5.000 – 7.000 woorden

**Aanmelding dient per e-mail te geschieden bij beide hoogleraren.**

**Kosten:** Voor studenten met collegekaart is deelname gratis. Contracttoehoorders betalen aan de VU ca. 75 euro per collegedag (totaal ca. 450 euro), een standaardtarief van de VU.

Wie deze colleges bij wil wonen maar geen studiepunten wil halen, geen toegang wil tot de digitale leeromgeving van de VU en geen werkstuk wil laten nakijken betaalt 225 euro bij aanmelding (50% van 450) aan de leerstoel, Gironummer 981299, tnv Stg Charismatische Werkgemeenschap Ned. Leerstoel, Veenendaal.

### Opzet van de colleges:

- 1.: Wat is contextualisatie?
- 2.: De Geest en sociale transformatie in Zuid-Amerika
- 3: De Geest en het verlangen naar welvaart in Afrika
- 4.: De Geest en religieuze verscheidenheid in Azië
5. :De Geest en de macht van de geesten in Afrika
- 6.: Geest en context op het noordelijk en zuidelijk halfrond

### Literatuurlijst

Tijdens het eerste college zal een uitgebreide literatuurlijst worden verspreid. Per college is in elk geval aan de volgende literatuur te denken:

Week 1: **Bevans**, Stephen B., *Models of Contextual Theology*, Revised and Expanded Edition. Maryknoll: Orbis Books, 2002 en **Lord**, Andrew M., 'Mission Eschatology: A Framework for Mission in the Spirit' *Journal of Pentecostal Theology* 11(1997) 111-123.

Week 2: **Martin**, David, *Tongues of Fire: The Explosion of Protestantism in Latin America*, Oxford: Blackwell, 1990 en **Gaxiola**, Manuel, 'Latin American Pentecostalism: A Mosaic within a Mosaic', *Pneuma* 13/2 (1991) 107-129.

Week 3: **Coleman**, Simon, *The globalisation of Charismatic Christianity: Spreading the Gospel of Prosperity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000. **Togarasei**, Lovemore, 'The Pentecostal Gospel of Prosperity in African Contexts of Poverty: An Appraisal', *Exchange* 40 (2011) 336-350.

Week 4: **Yong**, Amos, *Beyond the Impasse: Toward a Pneumatological Theology of Religions*, Grand Rapids: Baker Academic, 2003 en **Frykenberg**, Robert and Judith **Brown** (eds.), *Christians: Cultural Interactions and India's Religious Traditions*, Grand Rapids: Eerdmans, 2002.

Week 5: **Kalu**, O., *African Pentecostalism: An Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2008 en **Oborji**, F.A., 'Healing in the African Independent Churches: An Encounter between Traditional religiosity and Christianity?', *Studies in Interreligious Dialogue* 15/2 (2005) 182-210.

Week 6: **Anderson**, Allan, *An introduction to Pentecostalism: global charismatic Christianity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004 en **Kärkkäinen**, Veli-Matti, 'Missiology: Pentecostal and Charismatic' in: Stanley M. Burgess (ed.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Grand Rapids: Zondervan, 2002, 877-885.

-----

Van eind maart tot in mei 2011 was prof. dr. Benno van den Toren regelmatig in Nederland in de VU aanwezig zijn voor een cursus **Theology of Charismatic Renewal**, op de donderdagmiddagen **31 maart en 7, 14, 21 en 28 april en 5 mei**. Het betreft Engelstalig onderwijs op masterniveau.

Predikanten konden in overleg hiermee hun studieverlof goed invulling geven. Studenten met een collegekaart namen gratis deel en konden er 6 credits mee verdienen.

*Dit waren de specificaties:*

De hieronder genoemde literatuur kan ook voor studieverlof gebruikt worden.

### Theology of Charismatic Renewal

**vakcode:** 110032 Advanced Study in the Chosen Specialization or another master's level course on offer. Voor de sectie Dogmatiek

**credits:** 6

**Lecturer:** Prof. Dr. B. van den Toren

**aim**

The student:

has gained a better understanding of the diverse historical and contemporary understandings of the renewing work of the Holy Spirit;

is able to critically reflect on a variety of expressions of charismatic renewal within a wider biblical and theological framework;

is able to apply the concepts of this course for the benefit of actual Charismatic theology.

**content**

This course studies the biblical roots and theological motifs behind driving the desire for charismatic renewal. It places the more recent charismatic in the wider context of a variety of understandings of the work of the Holy Spirit as the agent of deification, regeneration, holiness, mission and liberation. It uses these also to gain a deeper understanding of diverse charismatic gifts and expressions today.

**form of tuition**

preparatory reading assignments, participation in plenary discussion, additional reading

**literature**

reading assignments from:

- Karel Blei, *De charismatische beweging*, Kampen: Kok, 2006.
- Peter Hocken, *The Strategy of the Spirit? Worldwide Renewal and Revival in the Established Church and Modern Movements*, Guildford: Eagle, 1996.
- Velli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*, Grand Rapids: Baker Academic, 2002.
- C. van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest: Verkenningen op het gebied van de leer van de heilige Geest*, Kampen: Kok, 2006.
- Jürgen Moltmann, *Der Geist des Lebens: Eine ganzheitliche Pneumatologie*, München: Kaiser: 1991 (english translation: *The Spirit of Life: A Universal Affirmation*, London: SCM, 1992).
- Clark H. Pinnock, *Flame of Love: A Theology of the Holy Spirit*, Downers Grove: IVP Academic, 1996.
- Tom Smail, Andrew Walker & Nigel Wright, *Charismatic Renewal: The Search for a Theology*, London: SPCK, 1995.
- Max Turner, *The Holy Spirit and Spiritual Gifts: Then and Now*, Carlisle: Paternoster, 1996.

**mode of assessment**

presentations and final paper

De leerstoel werkte ook mee aan:

## 1 Oktober 2010, Studiedag Bevrijdingspastoraat: vragen in het spanningsveld pastoraat en psychologie

Op de studiedag *Bevrijdingspastoraat, Reflecties vanuit theologie en psychiatrie* op 1 oktober 2010 proberen sprekers en aanwezigen een helder onderscheid te maken tussen bezetenheid en geestesziekte. Organisatie is in handen van de Protestantse Theologische Universiteit (PThU), The Center for Evangelical and Reformation Theology (CERT/VU) en de leerstoel Theologie van de Charismatische Vernieuwing aan de Vrije Universiteit.

[www.pthu.nl/studiedagen](http://www.pthu.nl/studiedagen). Sluitingsdatum is 24 september 2010.

Mensen zoeken genezing en bevrijding van wat ze als last met zich meedragen. Verschillende vormen van bevrijdingspastoraat hebben zich de laatste tijd aangediend. Maar wat is bevrijding eigenlijk? Wat is de last waarvan we moeten ontdaan? Is het psychisch? Is het geestelijk? Zijn de machten die ons in de greep houden van psychologische aard? Of van demonische aard? De vragen op de studiedag bewegen zich in het spanningsveld van pastoraat en psychiatrie. Van verschillende kanten worden deze vragen belicht. Er zijn enkele lezingen en gesprekken in kleine groepen. Samen brengt dat theoretische reflectie en praktijk van pastores bij elkaar. In de groepsgesprekken is het genezingsverhaal uit Marcus 5 ondersteunend.

**Sprekers** zijn prof. dr. Gerrit Glas, prof. dr. Cees van der Kooi, dr. Gerrit Jan van der Kolm, prof. dr. Mart-Jan Paul, dr. Reinhard (R.J.) van Elderen.

### Praktische informatie

De studiedag Bevrijdingspastoraat vindt plaats op 1 oktober 2010, van 9.30 uur tot 16.30 uur. Locatie is het seminarium van de PThU in conferentiecentrum Hydepark in Doorn. Deelnamekosten zijn € 75,00. De studiedag is bestemd voor theologisch geïnteresseerden, predikanten, geestelijk verzorgers en pastoraal werkenden. Aanmelden via

---

**INAUGURELE REDE & SYMPOSIUM, 10 september 2010**, in de VU te Amsterdam

Zie verslag en vindplaats teksten onder 0327 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl).

De tekst van de inaugurele rede van Benno van den Toren is voor 6,90 euro (plus portokosten) via [verkoop@ekklesia.nl](mailto:verkoop@ekklesia.nl). Een verslag van de rede staat onder 0332 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl).

-----  
*Dit was de aankondiging / het programma:*

**'Vele talen, één Geest. Eenheid en verscheidenheid in het vernieuwende werk door de Geest van Christus', daarover op gaat 10 september de inaugurele rede van prof. Dr. Benno van den Toren, de nieuwe hoogleraar Theologie van de Charismatische Vernieuwing. Meer hierover hieronder.**

Voorafgaand is er diezelfde dag in de VU een symposium rond het thema '*Gezonden door de Geest*', van 10.30 tot 15.00 uur. Dit symposium gaat over de bijdrage van de verschillende stroming van charismatische vernieuwing aan de missionaire kracht van de christelijke geloofsgemeenschappen.

## *SYMPOSIUM*

**Het symposium heeft als het thema *Gezonden door de Geest*.  
Waarom dit thema?**

In de charismatische vernieuwing zitten elementen die *naar binnen* laten kijken (gebed, verstillings, genezing), maar ook elementen die bijdragen aan de *missionaire* kracht van de christelijke geloofsgemeenschappen. Wat dragen de verschillende stroming van charismatische vernieuwing hieraan bij?

**De vragen** waar vier sprekers - vanuit verschillende charismatische vernieuwingsbewegingen - op in zullen gaan:

1. Zijn de Heilige Geest en de charisma's wezenlijk voor het missionaire werk van de Kerk van vandaag? Zo ja, waarom?
2. Hoe verstaan jullie het werk van de Geest en hoe werkt die manier van verstaan door (hoe geeft dat kleur) in jullie missionaire handelen?
3. Wat is jullie bijdrage aan het missionaire karakter van de christelijke geloofsgemeenschappen en van heel de Kerk?

### **Programma:**

10.00 uur inloop en koffie/thee

10.30 uur opening en presentatie van de vraagstelling door prof. dr. Benno van den Toren

10.45 uur eerste drie lezingen van elk dertig minuten

12.15 uur lunch (maaltijd in het restaurant of eigen lunchpakket).

13.15 uur vierde lezing van dertig minuten. Aansluitend reacties vanuit de zaal.

14.00 uur forum: vier mensen van verschillende kerkelijke achtergrond reageren op de lezingen. Aansluitend reacties van sprekers en publiek. Vraag en antwoord.

14.45 uur slotbeschouwing door een trendwatcher over verschillende ontwikkelingen.

15.00 uur sluiting symposium

15.45 uur inaugurele rede in de Aula van het hoofdgebouw. Aansluitend receptie in de Foyer naast de Aula.

### **Sprekers:**

- Drs. Nynke Dijkstra-Algra, vanuit de Charismatische Werkgemeenschap Nederland. Zij is werkzaam bij het Missionair Team van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).
- Prof. Dr. Willem Ouweneel, lid van de Vergadering van Gelovigen, adviseur van Touch Reach and Impact the Nations (TRIN) en spreker in conferenties waarin veel aandacht is voor charisma's, genezing en doop in de Geest. Hij is hoogleraar aan de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven.
- Ds. Jan Maarten Goedhart, PKN-predikant in Spijkenisse en lid van New Wine stuurgroep. Hij was initiatiefnemer bij het introduceren van de Alpha-cursus in Nederland en is ook actief in het Evangelisch Werkverband.
- Pater Damien Artiges van de gemeenschap Chemin Neuf te Oosterhout, een katholieke charismatische gemeenschap met een oecumenische roeping. Hij zal zijn verhaal illustreren met een getuigenis van Frans van Beers, ook van Chemin Neuf.

### **Na de korte lezingen van deze vier sprekers zullen de volgende forumleden inhoudelijk:**

- Prof. Dr. Jan Hoek, vanuit charismatische vernieuwing in orthodox gereformeerde kringen. Hij is hoogleraar aan de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven en de Theologische Universiteit van Kampen.
- Dr. Sake Stoppels, vanuit de Charismatische Werkgemeenschap Nederland. Hij is universitair docent gemeenteopbouw en diaconiek aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.
- Prof. Dr. Jan van der Veken, vanuit de Katholieke Charismatische Vernieuwing. Hij is emeritushoogleraar van de Katholieke Universiteit te Leuven.

### **Trendwatcher reflecteert**

Aan het einde van het symposium zal Arnold van Heusden als trendwatcher reflecteren op het geheel en er wat lijnen in aanbrengen. Hij was tot voor kort directeur van de Evangelische Alliantie en kent de charismatische stromingen en bewegingen van nabij, ook onder de christelijke migrantengroepen.

### **Aanmelding en kosten**

Deelname aan het symposium kost 20 euro p.p., bij aankomst contant te voldoen. Deze prijs is incl. koffie/thee 's morgens. In de pauze zijn er uitgebreide goedkope lunchmogelijkheden in het VU-restaurant.

### **Tijdig aanmelden**

In verband met de beperkte zaalruimte is registratie vóór 1 september wenselijk, zodat tijdig bekend gemaakt kan worden dat de zaal is volgeboekt. Toelating op volgorde van aanmelding. Wacht dus niet met aanmelden.

### **Zaal symposium**

Het symposium is in een mooie zaal op 500 meter afstand van het Hoofdgebouw van de Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105 te Amsterdam (een kwartier lopen van station Amsterdam Zuid; betaald parkeren voor auto's); maar met beperkt ruimte. Na aanmelding krijgt u digitaal een toegangskaart met adres en rout, of bericht dat er geen plaats meer is.

**Aanmelding via:** [kees@stucom.nl](mailto:kees@stucom.nl).

**Organisatie:** Charismatische Werkgemeenschap Nederland en de Katholieke Charismatische Vernieuwing

## ***INAUGURELE REDE***

**'Veel talen, één Geest. Eenheid en verscheidenheid in het vernieuwende werk door de Geest van Christus'. Prof. Dr. Benno van den Toren,  
de nieuwe hoogleraar Theologie van de Charismatische Vernieuwing.**

**Plaats inaugurele rede:** in de aula van hetzelfde hoofdgebouw van de Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105 te Amsterdam. (een kwartier lopen van station Amsterdam Zuid; betaald parkeren voor auto's).

Daar is de toegang gratis. Na afloop is er een receptie, waarbij u onze nieuwe hoogleraar kunt feliciteren.

*Het leerstoelbestuur, dat is samengesteld door de Charismatische Werkgemeenschap Nederland en de Katholieke Charismatische Vernieuwing, nodigt iedereen van harte uit om bij deze feestelijke gebeurtenis aanwezig te zijn.*

Plaats: Vrij Universiteit, De Boelelaan 1105 te Amsterdam.

-----

## **BIJZONDERE GASTCOLLEGES NORBERT BAUMERT**

Prof.dr. Norbert Baumert SJ uit Wenen heeft op donderdag 17 en vrijdag 18 september 2009 vier hoorcolleges gegeven aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Voor een verslag: zie 0290uk op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

### **INHOUD**

*“charisma”, 1 Korinte 12-14, “doop” en “geestesdoop”.*

#### **PROF. BAUMERT OMSCHRIJFT ZIJN COLLEGES ALS VOLGT:**

De doorbraak van de charismatische vernieuwing in de kerken in de 20<sup>e</sup> eeuw roept veel theologische vragen op. Eén van de centrale vragen is die naar de verhouding tussen de algemene gave van de Geest, en de steeds persoonlijke gave en roeping, of anders gezegd tussen “doop” en “doop met de Geest”, tussen “sacrament” en “charisma”. Hoe worden deze woorden gebruikt? Welke antwoorden geeft de Bijbel, en hoe hebben deze begrippen zich in de geschiedenis tot nu toe ontwikkeld?

Naast het uitwerken van de begrippen “charisma”, “doop” en “geestesdoop” zullen wij, steeds in het tweede deel van de eerste drie colleges, 1 Korinte 12-14 als samenhangend geheel lezen. Daarbij zullen we veel nieuwe gezichtspunten ontmoeten, die opgekomen zijn uit een grondige analyse van de taal, maar ook aan de hand van vele ervaringen in de Charismatische Vernieuwing.

In het vierde college staan we stil bij de consequenties van het in de vorige colleges gehoorde voor de charismatische vernieuwing in de kerken. Welke richting wijst het ons en hoe vertalen we een en ander naar de huidige praktijk?

- a. Analyse van het begrip “charisma”, zoals het zich ontwikkeld heeft.
- b. Bestudering 1 Korinte 12

- a. Analyse van het begrip “doop” en de ontwikkeling daarvan
- b. Bestudering 1 Korinte 13

- a. Analyse van het begrip “geestesdoop”, zoals het zich ontwikkeld heeft
- b. Bestudering 1 Korinte 14

a. en b. Consequenties van het in de vorige colleges gehoorde voor de charismatische vernieuwing in de kerken. Welke richting wijst het ons en hoe vertalen we een en ander naar de huidige praktijk?

#### BOEKEN

Enkele boeken van Baumert (Duits) zijn tijdens de colleges voor 15 euro p.st. te koop. Wie vooraf een van die exemplaren wil reserveren kan (tot 15 augustus) mailen naar [kees@stucom.nl](mailto:kees@stucom.nl).

Het gaat om:

- *Sorgen des Seelsorgers* (over de 1e Korintiërsbrief), N. Baumert, uitg. Echter, 2007, Würzburg, ISBN 978-3-429-02893-0, 448 blz.. (Normale prijs: 16,80 euro, excl. verzendkosten).
- Beiheft (Een klein boekje met alleen Baumert zijn Duitse vertaling van 1 Kor.) Prijs: 2 euro.
- Norbert Baumert - *Charisma - Taufe - Geisttaufe* Band 1: Entflechtung einer semantischen Verwirrung, 320 blz., ISBN 3-429-02319-X
- Norbert Baumert - *Charisma - Taufe - Geisttaufe* Band 2: Normativität und persönliche Berufung, 400 blz., ISBN 3-429-02317-3
- *Frau und Mann bei Paulus* - Überwindung eines Mißverständnisses. Würzburg: Echter, 1992.\*

U kunt ze ook zelf bestellen, bijv. via [www.erneuerung.de](http://www.erneuerung.de). Zie overzicht 0278 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl).

Tijdens de colleges is ook schriftelijk materiaal in het Engels beschikbaar, o.m. een Engelse versie van de Duitse vertaling van Baumert van 1 Kor. 12 t/m 14.

\*Ook in het Portugees en Engels uitgegeven. Engels: - *Women and Man in Paul. Overcoming a Misunderstanding* (Translated by P. Madigan SJ). Collegeville/Minnesota: Liturgical Press 1996.

#### MEER OVER PROF. BAUMERT EN ZIJN PUBLICATIES

Zie 0278 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl).

Zie ook 0279 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl): Prof. dr. C. van der Kooi over prof. dr. Norbert Baumert en de begrippen 'charisma' en 'doop in de Geest' (citaat uit de inaugurele rede van Van der Kooi in 2003). En 0280 op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl): Prof. dr. N. Baumert over de doop in de Geest, citaten van drs. H. Zegwaart en prof. dr. C. Robeck.

## Aanbod leerstoel theologie van de charismatische vernieuwing 2008-2009, VU Amsterdam

### CURSUS: MUZIEK & LIEDCULTUREN.

*Het belang voor de liturgie vanuit evangelisch-charismatisch perspectief.*

Wij bieden een boeiende cursus aan van vijf dagen waarin de functies, die *muziek* en *liedculturen* kunnen vervullen in de liturgie centraal zullen staan. Het perspectief is dat van de evangelisch-charismatische vernieuwing. Vanaf haar begin kenmerkt zich deze door een dynamische veelheid aan ontwikkelingen op het gebied van liturgie, liedcultuur en muziek. Er komen daarbij allerlei vragen op, waaronder die van controversiële aard. Bijvoorbeeld de verhouding met ouder bestaand liedgoed. Een

charismatische, dus 'creatieve' eredienst veronderstelt een scala aan vaardigheden en gereedschappen. De cursus gaat hierop in.

De cursus is in eerste instantie bedoeld voor predikanten, in tweede instantie ook voor hen die anderszins werkzaam zijn op het gebied van liturgie en muziek in de gemeente. Ze zal een praktisch karakter dragen, met daarbij voldoende theoretische reflectie. Naast muzikaal-theologische onderbouwing – met veel praktische voorbeelden - en het aan de orde stellen van de vragen die op dit gebied leven, zal van de deelnemers gevraagd worden om zelf aan de slag te gaan met de diverse onderwerpen.

*Wat komt er zoal aan de orde?*

- Bespreking van de diverse *liedculturen* die we vandaag de dag aantreffen in onze kerken. Hoe gaan we daarmee om en hoe kunnen we deze op verantwoorde en smaakvolle wijze *integreren*? Is er ruimte voor verschillen?
- Aandacht voor de uiteenlopende *spiritualiteiten en theologieën* die – vaak onuitgesproken - aan liedculturen ten grondslag liggen. Hoe herkennen en waarderen we die? Wat is het hart van de eredienst, waarom aanbidden wij? Langs welke gezamenlijke lijnen?
- De *muzikale vormgeving* van de gemeentezang. Het gaat dan om de *interpretatie* van liederen en muziek. Hoe kunnen we creatief omgaan met zang en muziek ten dienste van waar het de kerk om gaat?
- *Muziek als taal, theologie van de (kerk)muziek*. Hoe zetten we dit charisma in en welk instrumentarium staat ons ten dienste? Hoe kunnen we 'preken met muziek en liederen'? Welke theologie hanteren we hierbij?
- *Charismatische liturgie*. Dat is een creatieve liturgie. Hoe? Aandacht voor de verhouding tussen Woord en de non-verbale aspecten van de eredienst. Liturgische 'momenten'.
- Allerlei *praktische zaken* zoals zangleiding, instrumentarium, samenspel, communicatie tussen predikant en musicus, facilitering, e.d.
- **Zie het volledige cursusprogramma op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) nr. 0252**

Data: Voorjaar 2009: vrijdag 16/01, 13/02, 20/03, 17/04 en 15/05.  
Plaats: Kerkgebouw 'De Ark', Duivenkamp 844 Maarssen.  
Organisatie: Leerstoel Theologie van de charismatische vernieuwing, in samenwerking met de Vrije Universiteit/Center for Evangelical and Reformed Theology  
Doelgroep: Predikanten, priesters, studenten en belangstellende gemeenteleden.  
Kosten deelname: € 300,-, incl. koffie, thee, lunch (Postgiro 981299 St. CWN, Leerstoel, Veenendaal)  
Docenten: Drs. Kees van Setten, Prof. dr. Kees van der Kooi en anderen.  
**Aanmelding:** Schriftelijk via Theologische Faculteit van de VU, t.a.v. dr. E. van Staaldoune-Sulman, De Boelelaan 1105, 1081 HV, Amsterdam.

*Kees van Setten*

Inl. [www.stucom.nl/contact](http://www.stucom.nl/contact)

## Aanbod leerstoel theologie van de charismatische vernieuwing 2007-2008, VU Amsterdam

### Hoorcolleges: Christelijke mystiek en Charismatische Vernieuwing

[ Zie ook boven: Christelijke mystiek en Charismatische Theologie **digitaal**

In 2008 heeft dr. Patrick Lens voor onze leerstoel aan de VU de cursus gegeven *Christelijke mystiek en Charismatische Theologie*. Zijn tekst is nu gepubliceerd op [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) onder de nummers 0267 (overzicht), 0266, 0265, 0264 en 0263. ]

**Docent:** Dr. Patrick Lens o.p.

**Patrick Lens** (geboren te Antwerpen, 01.03.1963) promoveerde met een proefschrift over christologie en triniteitsleer, m.n. over de pre-existentie van het Woord en het zelfbewustzijn van de aardse Jezus in de theologie van prof. dr. Piet Schoonenberg.

Hij is docent fundamentele theologie in Den Bosch en systematische theologie in Bovendonk (Breda). Priester sedert 1988, dominicaan sinds 2004. Woont in Rixensart, België

**Studiepunten:** 3

**Periode:** 5. Op de donderdagen 7,14, 21 en 28 februari en 6 en 13 maart 2008 van 13.30 tot 15.30 uur.

**Doel:** De student heeft inzicht in de samenhang van christelijke mystiek en Charismatische Vernieuwing. De student is in staat elementen uit de Charismatische Vernieuwing te benoemen en te verbinden met elementen uit de christelijke mystieke traditie.

**Inhoud:** We vertrekken vanuit een verheldering van de begrippen spiritualiteit en mystiek, "Charismatische Vernieuwing" en charismatische theologie. Het verband tussen mystiek en charismatische vernieuwing zullen we bestuderen a.d.h.v. enkele mystieke figuren uit de christelijke kerkgeschiedenis: Augustinus, Thomas van Kempen, Teresia van Avila, Johannes van het Kruis, Ignatius van Loyola. Vooral de figuur van Teresia van Avila, die tot de karmelspiritualiteit behoort (16<sup>e</sup> eeuw) zal onze aandacht krijgen. Na een korte historische en biografische schets zullen we haar spirituele en menselijke groei uittekenen. Bijzondere aandacht gaat naar haar mystieke ervaringen, die zij in haar levensverhaal en in haar boek "Innerlijke Burcht" beschrijft, en haar eigen evolutie en groei als mens. Van hieruit zullen we een vergelijking maken met spirituele fenomenen zoals de bijzondere charismata die we vanuit de Charismatische Vernieuwing of de Pinksterspiritualiteit kennen.

**Werkvorm:** hoorcolleges

**Literatuur:** de bibliografie zal in de cursus opgenomen zijn

**Toetsing:** mondeling tentamen

**Bijzonderheden:** *Belangstellenden zijn van harte welkom.* Opgave is verplicht. Voor hen die aan een Nederlandse universiteit staan ingeschreven is deelname kosteloos. Andere deelnemers betalen het bedrag voor aanschuifonderwijs ( 3 ECTS: 120 Euro)

**Plaats:** VU, Amsterdam

**Colleges prof. dr. C. van der Kooi, nov-dec. 2007**

**Hoor- en werkcollege *Splijtzwam of zuurdesem?***

*Naam* Splijtzwam of zuurdesem? De integratie van charismatische vernieuwing binnen verschillende confessionele stromen.

*Code* 114006

*Docent* **Prof.dr. C. van der Kooi** (kamer 14A39; tel. (020) 598 6629, email: [c.van\\_der\\_kooi@th.vu.nl](mailto:c.van_der_kooi@th.vu.nl))

*Studiepunten* 3

*Periode* 2

*Doel*

De student kent enkele historische ontwikkelingslijnen van de charismatische vernieuwing en haar opname binnen verschillende confessionele tradities: oosterse orthodoxie, rooms-katholicisme, gereformeerde wereld (presbyterianisme) en evangelicalisme.

De student kent enkele van de punten van het debat over de mogelijkheden tot integratie van charismatische vernieuwing in verschillende tradities.

*Inhoud*

Bespreking van de opname van charismatische vernieuwing in verschillende christelijke geloofstradities. We bespreken enkele hoofdpunten uit het debat over de mogelijkheden van integratie. Brengt de charismatische desintegratie binnen de eigen gelederen of is ze een zuurdesem?

*Werkwijze*

Hoor- en werkcollege

## **Literatuur**

E.A. de Boer (red.), *Levend water. Gereformeerd debat over charismatische vernieuwing*, (De Vuurbaak: TU bezinningsreeks nr. 5) Barneveld 2007.

C. van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest. Verkenningen op het gebied van de leer van de Heilige Geest*, Kampen 2006

J.J. Suurmond (red.), 'Och, ware het gehele volk profeten! Charismatisch-theologische teksten, (Meinema: Sleutelteksten deel 16) Zoetermeer 1992.

*Opmerkingen*

Het college wordt gehouden op de donderdagen 1, 8, 15, 22, 29 november en 6 december van 14.00 – 16.30 uur. De zaal wordt bekendgemaakt bij het secretariaat van de Theologische Faculteit.

Zij die aan een Nederlandse instelling voor wetenschappelijk onderwijs staan ingeschreven kunnen **gratis** deelnemen.

Niet-studenten zijn een vastgesteld bedrag per studiepoint verschuldigd (ongeveer **42 Euro per studiepoint**)

## **Aanbod leerstoel theologie van de charismatische vernieuwing 2006-2007, VU Amsterdam**

**Opmerking vooraf:** Een belangrijke duurzame vrucht van deze leerstoel is het boek van C. van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest. Verkenningen op het gebied van de leer van de heilige Geest*, Kampen 2006. Zie nr.0166 op deze website StuCom, [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)

## Agenda:

- In April-Mei 2007 geeft Prof. C. van der Kooi weer een cursus Inleiding in de theologie van de charismatische vernieuwing. Zie onder.

- Maart-Juni 2007:

### **Cursus Muziek en Liedculturen.**

Hun belang voor de liturgie vanuit evangelisch-charismatisch perspectief.

De evangelisch-charismatische vernieuwing kenmerkt zich door een dynamische veelheid van ontwikkelingen op het gebied van liturgie, liedcultuur en muziek. Tegelijkertijd blijkt de ontwikkeling soms lastig te combineren met de bestaande liturgie en liedcultuur. Sluiten verschillende culturen elkaar uit, of is het mogelijk aan iets te bouwen dat de eredienst bevordert en aan de controverse voorbij is? In deze cursus zullen de verschillende functies, die muziek en liedculturen kunnen vervullen in de liturgie, centraal staan. Een charismatische, dus 'creatieve' eredienst veronderstelt immers een scala aan vaardigheden, gereedschappen en theologische inzichten. Deze cursus wil de deelnemers zowel praktisch als ook theoretisch toerusten.

De cursus is in eerste instantie bedoeld voor predikanten, priesters en pastores, in tweede instantie ook voor hen die anderszins werkzaam zijn op het gebied van liturgie en muziek in de gemeente. Ze zal een praktisch en theologisch karakter dragen. Naast muzikaal-theologische onderbouwing – met veel praktische voorbeelden – en het aan de orde stellen van de vragen die op dit gebied leven, zal van de deelnemers gevraagd worden om zelf aan de slag te gaan met de diverse onderwerpen.

*Wat komt er zoal aan de orde?*

- Bespreking van de diverse *liedculturen* die we vandaag de dag aantreffen in onze kerken. Hoe gaan we daarmee om en hoe kunnen we deze op verantwoorde en smaakvolle wijze *integreren*? Is er ruimte voor verschillen?
- De *muzikale vormgeving* van de gemeentezang. Het gaat dan om de *interpretatie* van liederen en muziek. Hoe kunnen we creatief omgaan met zang en muziek ten dienste van waar het de kerk om gaat?
- *Muziek als taal, theologie van de (kerk)muziek*. Hoe zetten we dit charisma in en welk instrumentarium staat ons ten dienste?
- *Charismatische liturgie*. Dat is een creatieve liturgie. Hoe? Aandacht voor de verhouding Woord en non-verbale aspecten van de eredienst. Liturgische 'momenten'.
- Allerlei *praktische zaken* zoals zangleiding, instrumentarium, samenspel, communicatie tussen predikant/priester en musicus, facilitering, e.d.

Data:	Voorjaar 2007: de vrijdagen 16 maart, 13 april, 11 mei en 08 juni.
Tijd:	10.00 – 16.00 uur.
Plaats:	Kerkcentrum De Ark, Maarssen.
Organisatie:	Leerstoel Theologie van de Charismatische Vernieuwing en het Centre for Evangelical en Reformational Theology, beide aan de Vrije Universiteit te Amsterdam
Doelgroep:	Predikanten, studenten en belangstellende gemeenteleden.
Kosten deelname:	€ 225,- inclusief, koffie, thee en lunch, over te maken op postgiro 981299, t.n.v. de Stichting Charismatische Werkgemeenschap Nederland, Leerstoel, Veenendaal.
Docenten:	Drs. Kees van Setten, Prof. dr. Kees van der Kooi, e.a.

Aanmelding: Schriftelijk via Theologische Faculteit van de Vrije Universiteit, t.a.v mevr. J.M. van der Schuijt, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam

*- In April-Mei 2007 geeft Prof. C. van der Kooi weer een cursus Inleiding in de theologie van de charismatische vernieuwing:*

### **Module Inleiding in de theologie van de charismatische vernieuwing**

**Docent:** prof.dr. C. van der Kooi (kamer 14a-39)

**Modulenummer:** 114006

**Doel:** Inzicht in de voornaamste historische en systematische lijnen van de charismatische vernieuwing.

**Tijd:** Op de woensdagen 4, 11, 18, 25 april en op 2 en 9 mei 2007, van 13.30 uur tot 16.30 uur

**Plaats:** Theologische Faculteit Vrije Universiteit Amsterdam. Zie prikbord bij het secretariaat op de 13<sup>e</sup> etage.

**Omvang:** 3 ECTS

**Inhoud:** kort overzicht van de geschiedenis, zowel internationaal als in Nederland van de charismatische vernieuwing. Situatie in de Rooms-Katholieke Kerk en in de protestantse wereld. Beknopte bespreking van enkele pneumatologische hoofdpunten, zoals de plaats van de charismata, visie op het werk van de Geest in personen en gemeenschappen.

#### **Literatuur:**

Veli-Matti Kärkkäinen, Pneumatology. The Holy Spirit in ecumenical, international and contextual Perspective, (Baker Book House Company) Grand Rapids 2002.

C. van der Kooi, Tegenwoordigheid van Geest. Verkenningen op het gebied van de leer van de heilige Geest, Kampen 2006 (*Zie nr.0166 op deze website StuCom, [www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)*)

Bulletin voor Charismatische Theologie, nummer 50.

**Tentaminering** (indien gewenst): werkstuk

*- Onze leerstoelhouder werkte 16 maart 2006 mee aan het symposium met dr. William Menzies. over: **Reformatorische wortels van het Pentecostalisme***

Op de donderdagen 3, 10, 17, 24 november, 1 en 8 december 2005:

Cursus Dienst der Genezing of Genezingsdienst?

Op de vrijdagen 10, 17, 24, februari en 3, 10 en 17 maart 2006.

Cursus Inleiding in de theologie van de charismatische vernieuwing

### **Nieuw bericht op 10 november 2005:**

Aan de Vrije Universiteit te Amsterdam zal in het komende kalenderjaar door prof. dr. C. van der Kooi de cursus worden gegeven *Inleiding in de theologie van de charismatische vernieuwing*, op de vrijdagen 10, 17, 24, februari en 3, 10 en 17 maart 2006.

Doel is inzicht te geven in de voornaamste historische en systematische hoofdlijnen van de charismatische vernieuwing. Het gaat om hoor- en werkcolleges die een kort overzicht bieden van de geschiedenis van de charismatische beweging, zowel internationaal als in Nederland. De hoofdlijnen worden besproken, evenals momenten uit het hedendaagse debat.

Als **literatuur** wordt genomen het boek *Het spel van Woord en Geest* van J.-J. Suurmond en een boek van Veli-Matti Kärkkäinen: *The Holy Spirit in ecumenical, international and contextual Perspective*. Verder van C.H. Pinnock, *Flame of Love*, Downers Grove Ill. 1996 en C. van der Kooi, *In de school van de Geest*, Gorinchem 2003.

**Kosten:** Voor hen die aan een Nederlandse universiteit staan ingeschreven is deelname kosteloos. Andere deelnemers betalen het bedrag voor aanschuijonderwijs ( 3 ECTS: 120 Euro) Opgave is verplicht.

Betaling geschiedt bij het eerste college via een machtiging.

Studiepunten: 3

Code module: 114006;

Zaal: 15 A 02, De Boelelaan 1105, Amsterdam.

Goed bereikbaar per trein of auto (betaald parkeren).

Tijd: 11.00 – 12.45 uur

**Restaurant:** voor het middageten en avondeten kan men terecht in het restaurant van de VU.

**Aanmelding** via prof. dr. C. van der Kooi, tel. (020) 598 6629, e-mail:

c.van.der.kooi@th.vu.nl ; per adres Theologische Faculteit, Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam.

-----

### **II (In samenwerking met de leerstoel Pentecostalisme): Dienst der Genezing of Genezingsdienst?**

*Docenten:* Prof.dr. C. van der Laan; Prof.dr. C. van der Kooi

Studiepunten: 3 (of in overleg meer)

*Doel:* inzicht en verdieping in de discussie over genezing en heling als charisma en opdracht binnen de gemeente.

*Inhoud:* In het optreden van Jezus heeft de boodschap van het Koninkrijk niet alleen te maken met genade en bekering. Het heil dat Jezus brengt raakt de hele mens. Mensen worden genezen en kwade machten verbroken. Wat betekent dat voor de gemeente van nu? Is de dienst der genezing iets dat moet plaats hebben binnen het leven de kerk en gemeente? En hoe dan? Welke plaats heeft in dit kader de bediening van charismatische figuren zoals T.B. Joshua en J. Zijlstra?

*Literatuur:*

W.J. Ouweneel, *Geneest de zieken! Over de bijbelse leer van ziekte, genezing en bevrijding*, Vaassen 2003 (ISBN 90 6353 415 9);

M.F.G. Parmentier, Heil maakt heel. De bediening tot genezing, Zoetermeer 1997 (ISBN 90 211 3661 9).

Verder artikelen uit het Charismatisch Bulletin, nr. 53 en 54.

*Onderwijs:* Hoor- en werkcollege

*Periode 2.* Donderdagen 3, 10, 17, 24 november, 1 en 8 december 2005 van 13.30 -15.15 uur

*Toetsing:* werkstuk

### III Pneuma-christologie

*periode* 31-10-2005 t/m 23-12-2005

*doel* Oefening in analyse en opbouw van eigen oordeel inzake belang en mogelijkheid van een pneuma-christologie

*inhoud* De leer van de Geest (pneumatologie) staat weer in de belangstelling als integrerende noemer van heel de christelijke theologie. Het kennen van God en het benoemen van zijn werk wordt in de huidige theologie meer in verbinding gebracht met de Geest. Die pneumatologische heroriëntatie vindt ook toepassing op de plaats van Jezus. Is het niet beter om de eigenheid van Jezus uit te drukken in termen van Geest, meer dan in termen van Logos? De winst lijkt te zijn dat de historiciteit van Jezus beter te begrijpen is. Jezus in zijn menselijke ontwikkeling, in zijn tasten en vragen komt dichterbij? Verdwijnt de bijzonderheid van Jezus of biedt pneuma-christologie een aanlokkelijk perspectief? Wat levert het op voor de geloofspraktijk? We bespreken enkele hoofdlijnen uit de discussie naar aanleiding van verschillende auteurs, o.a. Schoonenberg. Maar we gaan ook in op John Owen en Del Colle

- literatuur*
- P. Schoonenberg, De Geest, Het Woord en de Zoon. Theologische overdenkingen over Geest-Christologie, Logos-christologie en drie-eenhedsleer, Averbode/Kampen 1991
  - J. Veenhof, De mensgeworden God is de goddelijke mens, Bulletin voor charismatische theologie, 50 (2002), 48-55.
  - C. van der Kooi, *Als in een spiegel. God kennen volgens Calvin en Barth. Een tweeluik*, Kampen 2005, vierde druk.

*opmerkingen* Het college is bestemd voor hen die zich willen specialiseren op het terrein van de dogmatiek en op het terrein van de theologie van de charismatische vernieuwing. Het college vergt basiskennis van de christelijke theologie

*content* Pneuma-christology

*Form of tuition* lecture. For exact dates and times, please check the roster.

*examination* paper.

*format*

*onderwijs* hoorcollege

en werkcollege.

Voor de exacte dag(en) en tijd(en) verwijzen wij u naar het rooster.

## I.

<i>Naam</i>	<b>Inleiding in de theologie van de charismatische vernieuwing</b>
<i>Code</i>	114006
<i>Docenten</i>	prof.dr. C. van der Kooi (kamer 14a-39, tel. (020) 5986629, email: c.van.der.kooi@th.vu.nl);
<i>Studiepunten</i>	3
<i>periode</i>	3 op de woensdagen 5, 12, 19 en 26 januari 2005, van 14.00-16.30 uur.
<i>doel</i>	Inzicht in de voornaamste historische en systematische hoofdlijnen van de charismatische vernieuwing
<i>inhoud</i>	Kort overzicht van de geschiedenis, zowel internationaal als in Nederland van de charismatische beweging. Bespreking van theologische en pneumatologische hoofdlijnen. Momenten uit het hedendaagse debat.
<i>Literatuur</i>	Veli-Matti Kärkkäinen, Pneumatology. The Holy Spirit in ecumenical, international and contextual Perspective, (Baker Book House Company) Grand Rapids 2002. J.-J. Suurmond, Het spel van Woord en Geest. Aanzet tot een charismatische theologie, Baarn 1994. Bulletin voor Charismatische Theologie, nummer 50.
<i>Onderwijs</i>	Hoor- en werkcollege

## **II (In samenwerking met de leerstoel Pentecostalisme): Dienst der Genezing of Genezingsdienst?**

**Docenten:** Prof.dr. C. van der Laan; Prof.dr. C. van der Kooi

**Studiepunten:** 3 (of in overleg meer)

**Doel:** inzicht en verdieping in de discussie over genezing en heling als charisma en opdracht binnen de gemeente.

**Inhoud:** In het optreden van Jezus heeft de boodschap van het Koninkrijk niet alleen te maken met genade en bekering. Het heil dat Jezus brengt raakt de hele mens. Mensen worden genezen en kwade machten verbroken. Wat betekent dat voor de gemeente van nu? Is de dienst der genezing iets dat moet plaats hebben binnen het leven de kerk en gemeente? En hoe dan? Welke plaats heeft in dit kader de bediening van charismatische figuren zoals T.B. Joshua en J. Zijlstra?

**Literatuur:** W.J. Ouweneel, Geneest de zieken! Over de bijbelse leer van ziekte, genezing en bevrijding, Vaassen 2003 (ISBN 90 6353 415 9); M.F.G. Parmentier, Heil maakt heel. De bediening tot genezing, Zoetermeer 1997 (ISBN 90 211 3661 9). Verder artikelen uit het Charismatisch Bulletin, nr. 53 en 54.

Onderwijs: Hoor- en werkcollege

### **Wanneer?**

Periode 2. Vrijdagen 5, 12 en 19 november, woensdag 24 november, vrijdagen 3 en 10 december 2004.

Tijd: 10.30-12.30 uur.

**Toetsing:** werkstuk

## **III (specialisatiecollege)**

<i>Naam</i>	<b>Christelijk geloof: heden en verleden, specialisatiecollege II: De pneumatologische heroriëntatie.</b>
<i>Code</i>	116003
<i>Docent</i>	prof.dr. C. van der Kooi (kamer 14a-39, tel. (020) 5986629, email: c.van.der.kooi@th.vu.nl)
<i>Studiepunten</i>	6
	<i>Pneumatologie</i>
<i>periode</i>	01.09.2004 – 05.12.2004 (lintmodule)
<i>doel</i>	Oefening in een kritische analyse en zelfstandige evaluatie van een dogmatisch onderwerp.
<i>inhoud</i>	De leer van de Geest (pneumatologie) staat weer in de belangstelling als integrerende noemer van heel de christelijke theologie. Het kennen van God en het benoemen van zijn werk wordt in de huidige theologie meer in verbinding gebracht met de Geest en minder met Christus. Wat is de winst van de pneumatologische heroriëntatie? Wat levert het op voor de geloofspraktijk? We bespreken enkele hoofdlijnen uit de discussie naar aanleiding van verschillende auteurs.
<i>literatuur</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• M. Welker, Gottes Geist. Theologie des Heiligen Geist, Neukirchen 1992 of de engelse vertaling God the Spirit (Augsburg Fortress Publishers) 1994.</li> <li>• G.D.J. Dingemans, <i>De stem van de roepende. Pneumatologie</i>, Kampen 2001<sup>2</sup>.</li> <li>• C. van der Kooi, <i>Als in een spiegel. God kennen volgens Calvijn en Barth. Een tweeluik</i>, Kampen 2004, vierde druk</li> </ul>
<i>onderwijs</i>	College (01.09.2003 - 05.12.2003) dinsdag van 10.30 tot 12.30 uur.
<i>opmerkingen</i>	Dit college is bestemd voor studenten die zich willen specialiseren in de dogmatiek
<i>voorkennis</i>	Algemeen overzicht over de stof en inhoud van de dogmatiek en bekendheid met de theologiegeschiedenis van de 20e eeuw.

## **Aanbod leerstoel theologie van de charismatische vernieuwing was in 2003-2004**

1.

**Naam module: Het werk van de Geest en zijn gaven. Een nadere bepaling van het woord charismatisch**

Docent: Prof.dr. C. van der Kooi

Studiepunten: \*3 of meer (afhankelijk van de - in overleg de docent - bestudeerde en verwerkte literatuur)

Periode: 4 (op de vrijdagen 6,13,20,27 febr. 2004 en 4 en 12 maart 2004 van 10.00-12.30 uur)

Doel: Inzicht en verdieping in de betekenis van de charismatische vernieuwing

Inhoud: Bij het woord charisma denken velen aan bepaalde begaafdheden die de Geest aan mensen schenkt. Klopt dit wel? Mede aan de hand van de tweedelige studie van Norbert Baumert, *Charisma-Taufe-Geisttaufe*, Bd. 1 und 2, (Echter Verlag) Würzburg 2000 (ISBN: 3-429-02318-1)

Werkwijze: Hoor- en werkcollege

Literatuur: N. Baumert, *Charisma-Taufe-Geisttaufe*, Bd. 1 und 2, (Echter Verlag) Würzburg 2000 (ISBN: 3-429-02318-1)

Voorkennis: enige vaardigheid in het lezen van een Duitse tekst

2.

Naam module: **Wat doen we als we zegenen?**

Docent: Prof.dr. C. van der Kooi, i.s.m. prof.dr. E. Talstra

Studiepunten: \*3 of meer (afhankelijk van de - in overleg de docent - bestudeerde en verwerkte literatuur)

Doel: Verdieping in achtergrond en betekenis van de zegen

Periode: 2. Drie vrijdagen, te weten 14, 21 en 28 november.

Tijd: 10.30 – 15.30

Inhoud: Een vast onderdeel van de christelijke eredienst is de zegen. En ook daarbuiten, in pastorale situaties, wordt door voorgangers steeds meer gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot zegenen. Met name binnen de charismatische beweging is zegening en eventuele handoplegging iets dat ook in het lekenpastoraat in de praktijk wordt gebracht. In de kerkorde van de PKN is de mogelijkheid van zegening inmiddels vast verankerd. Aan kerkenraden wordt in allerlei situaties de mogelijkheid geboden om tot zegening van mensen over te gaan. Maar wat doen we eigenlijk als we zegenen? Daarover bestaat veel minder eenstemmigheid. Is zegenen zo iets als een stempel van goedkeuring? Is het een toezegging van de nabijheid van God? En wie zegent wie of wat? Zou het kunnen zijn dat de zegen zo populair is omdat het theologisch gesproken een lege box is, die ieder op zijn wijze vult? Zou het kunnen zijn dat het thema van de zegen verdrongen werd omdat de moderne theologie in haar fixatie op de verborgenheid van God nauwelijks een middel heeft overgelaten om de tegenwoordigheid van God in het gewone leven op te merken en te denken?

Literatuur: M.L Frettlöh, *Theologie des Segens. Biblische und dogmatische Wahrnehmungen*, Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 1999, 3. Auflage.

Opmerkingen: Deze module wordt ook als PAO-cursus aangeboden

-----

## JUBILEUM-CONGRES **GEPUBLICEERD !!**

De inaugurele rede van prof. Van der Kooi

en de lezingen van het congres:

Onderscheiden wat van God komt,

JUBILEUM-CONGRES, 19 september 2003 in het Auditorium van de Vrije Universiteit te Amsterdam

**Zijn gepubliceerd in Bulletin voor Charismatische Theologie (BCT) nr. 51&52,  
besteladres: [info@ekkleisia.nl](mailto:info@ekkleisia.nl)**

### **Het jubileumcongres ging over het thema:**

Wezenlijk voor het christelijk geloof is dat God spreekt en tot op vandaag als de Levende met ons en onze wereld omgaat. Binnen de charismatische vernieuwing krijgt dit geloof mede vorm in de ruimte die gegeven wordt aan gaven van de Geest, zoals profetie en woorden of beelden van de Heer. Maar hoe onderscheiden we tussen het vele dat in onze tijd in naam van God of van een hogere macht gezegd wordt? *Horen we God spreken of is het niet God die hier spreekt?*

Drie sprekers die binnen hun kerk of gemeenschap met die vragen in aanraking zijn gekomen, gingen op dit onderwerp in.

Hun waren de volgende deelvragen voorgelegd.

1. Welke verschijnselen binnen uw gemeenschap maken de vraag naar onderscheiding tot een dringende vraag?
2. Welke criteria dienen volgens u toegepast te worden om te onderscheiden wat van God komt?
3. Kunt u twee concrete voorbeelden bespreken, waarin de toetsing in het ene geval tot een positief, in het andere geval tot een negatief oordeel leidde.

De sprekers en de deelnemers aan het forum op de middag waren zo gekozen dat zij uit de breedte van de oecumene komen.

### **Met dit jubileumcongres werd gevierd:**

45 jaar tijdschrift (Nieuw)Vuur

35 jaar Katholieke Charismatische Vernieuwing wereldwijd

30 jaar Charismatische Werkgemeenschap Nederland

25 jaar Bulletin voor Charismatische Theologie

10 jaar Leerstoel Theologie van de Charismatische Vernieuwing

### **Organisatie van dit congres was in handen van:**

Katholieke Charismatische Vernieuwing

Charismatische Werkgemeenschap Nederland

VU-Podium/Faculteit der Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit

**PROGRAMMA onderdelen die gepubliceerd zijn :**

10.30 Opening door Ds. Cees Verspuij, voorzitter van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland. 10.40 Presentatie van de vraagstelling door Prof. dr. Kees van der Kooi.

10.45 Inleiding door Pater drs. Joannes Touw o.s.b., benedictijn uit Vaals, doceerde en publiceerde over parapsychologische verschijnselen en was werkzaam als exorcist van bisdom Roermond.

11.30 Inleiding door Dr. Kick Bras, gereformeerd predikant te Hilversum en docent spiritualiteit aan de Theologische Universiteit Kampen, gespecialiseerd in de mystieke traditie

13.15 Mevr. Ingrid Molensky, spreekt vanuit haar ervaringen in de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (VPE).

14.00 Forum dat reageert op de lezingen

De forumleden (ook hun teksten zijn in BCT 51&52 gepubliceerd):

Mgr.dr. Everardus de Jong, hulp-bisschop van het bisdom Roermond

Prof.dr. Cees van der Laan, bijzonder hoogleraar Pentecostalisme vanwege de VPE aan de VU

Dr. Bert de Leede, rector van het theologisch seminarium Hydepark van de Nederlandse Hervormde Kerk

Drs. Ineke Bakker, algemeen secretaris van de Raad van Kerken in Nederland

Aansluitend was er om 15.45 uur in de Aula de inaugurele rede van

Prof. dr. C. van der Kooi, als hoogleraar in de theologie van de charismatische vernieuwing over het onderwerp: In de school van de Heilige Geest

**OOK DEZE REDE IS GEPUBLICEERD IN BCT 51&52**

-----

In seizoen 2002-2003 heeft **dr. Peter Hocken** colleges verzorgd. Een deel van zijn onderwijs is terug te vinden in de lezingen die nu zijn te vinden op internet:

[www.stucom.nl](http://www.stucom.nl) of [www.stucom.nl/leerstoeel](http://www.stucom.nl/leerstoeel) (rubriek leerstoel, de documenten 100 t/m 103)

Van Peter Hocken staan ook teksten in andere rubrieken van StuCom ([www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)). Te vinden in de documentenlijsten met zoekfunctie ctrl-f

-----

In de seizoenen 2000-2002 werd het onderwijs verzorgd door prof. dr. Jan Van der Veken uit Leuven. Zie op deze website StuCom ([www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)) drie collegeverslagen: de documenten 0061, 0062 en 0063.

-----

Van Prof. Jan Van der Veken staan ook teksten in andere rubrieken van StuCom ([www.stucom.nl](http://www.stucom.nl)) Te vinden in de documentenlijsten met zoekfunctie ctrl-f

-----  
Van 1992 tot 2000 werd het onderwijs verzorgd door prof. dr. M. Parmentier. Zie het Bulletin voor Charismatische Theologie.